

Görsel Sanatlar Öğretmenlerinin Kullandıkları Öğretim Teknolojileri ve Materyalleri*

Elif MAMUR YILMAZ**

Sema BİLİCİ***

Öz

Bu araştırmanın amacı, ilköğretim okulları görsel sanatlar öğretmenlerinin görsel sanatlar dersinde kullandıkları öğretim teknolojileri ve materyallerini belirlemektir. Araştırma verileri Bolu ili ilköğretim okullarından beş görsel sanatlar öğretmeni ile yüz yüze yapılan görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Elde edilen veriler N Vivo 7 paket programında içerik analiziyle çözümlenerek şekil ve tablolar halinde gösterilmiştir. Araştırma sonucunda görsel sanatlar öğretmenlerinin kullanım sıklığına göre; bilgisayar, internet, projeksiyon gibi öğretim teknolojileriyle, örnekler, gerçek nesnelere, tıpkıbasımlar, sanatçı katalogları, (röprodüksiyon), pазı/bulmacalar gibi öğretim materyallerinden sınırlı sayıda yararlandıkları görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: görsel sanatlar öğretimi, görsel sanatlar öğretmenleri, öğretim teknolojileri ve materyalleri

Instructional Technologies and Materials Used by Visual Art Teacher

Abstract

The aim of this study is to determine the primary schools of the visual arts, the visual arts teacher teaching technology and materials used in their courses. The research data from five visual art schools in the province of Bolu was collected through face to face interviews with teachers. The data obtained by analyzing the content N Vivo 7 analysis software packages are shown as figures and tables. Research results on the computer in order of frequency of use of visual arts teachers, Internet access, projector, with teaching technologies such as real objects, facsimiles and artist catalogs, (reproduction) puzzle pieces / puzzles as a limited number of teaching materials have been found to benefit, though.

Keywords: visual arts education, visual arts teachers, instructional technology and materials

* Bu çalışma Elif MAMUR YILMAZ'ın "Görsel Sanatlar Öğretmen Adaylarının İlköğretim Okulları Öğrencilerine Sanatsal Düzenleme İlkelerinin Öğretimine Yönelik Öğretim Materyali Tasarım Süreçleri, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Resim-İş Öğretmenliği Bilim Dalı, Ankara, Şubat 2014." Tezinden üretilmiş bir makaledir.

** Yrd. Doç. Dr. Giresun Üniversitesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü elifmamuryilmaz@gmail.com

*** Yrd. Doç. Dr. Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü semabilici@gmail.com

Giriş

Bilim ve teknoloji alanındaki hızlı gelişmeler ülkelerin kalkınmasındaki en önemli unsurlar olmaktadır. Bu hızlı değişimlere ayak uydurabilme ve farklılaşma ancak ihtiyaç duyulan bilgiye erişme yollarını bilen, problem çözme ve yaratıcı düşünme yetenekleri gelişmiş nitelikli bireylerle sağlanabilir. Bireyin, yaratıcı gücünün ortaya çıkarılabilmesi ve doğru yönde şekillendirilebilmesi görsel algılama ile başlayıp, sanatsal bir ürün ortaya koymaya kadar uzanan görsel sanatlar eğitimi süreci ile gerçekleşebilir. Bu süreç içinde bireyler, renk, çizgi, doku, boşluk, leke, denge, kompozisyon gibi sanatsal değerlerle, bilinenlerden hareket ederek bilinmeyeni ortaya çıkaracak düşünme ve sorun çözmeye yönelik tasarım oluşturmaya ve biçim yaratmaya çalışırlar (Mamur Yılmaz, 2014:2-3).

İhan'a (2004) göre sanat eğitiminin ilkokullardaki en önemli uygulama alanlarından biri görsel sanatlar dersidir. Gökbulut'a (2002:221) göre ise plastik sanatlarda verilecek eğitimin temeli, görsel alana ilişkin dilin öğretilmesine dayanmaktadır. Görsel sanatlar öğretiminde öğrencilerin görsel alana ilişkin dili öğrenerek görsel tasarım ve biçimlendirme yeteneklerinin gelişmesi ve görsel sanatlar alanında kültürlenmeleri amaçlanmasına rağmen bu alanda birçok kavram, ilke ve içeriğin öğretim materyalleri olmadan somutlaştırılması, öğrenilmesi ve öğretilmesinde güçlüklerle karşılaşmaktadır (Mamur Yılmaz, 2014:6). Dolayısıyla görsel sanatlar dersinde öğrencileri zorlayan bilgiler, onların çok sayıda duyu organına hitap edecek şekilde hazırlanan öğrenme ortamlarıyla daha öznel deyimlerle öğretim teknolojileri ve materyalleri ile kazandırılmaya çalışılırsa öğrenmeleri kolaylaştığı gibi öğrendiklerinin kalıcılığı da artırılabilir. "Ted Cobun'a göre insanlar öğrenilenlerin; % 83'ünü görme, % 11'ini işitme, % 3,5'ini koklama, % 1,5'ini dokunma, % 1'ini duyularıyla edindiği yaşantılar yoluyla öğrenmektedir" (Çilenti, 1992:35). Öğretim teknolojileri ve materyalleri, öğrenme ortamını somutlaştıran, zamanı etkin kullanmayı sağlayan ve hatırlamayı kolaylaştıran öğretme-öğrenme yardımcılarıdır. Kılıç'a (1997:74) göre, öğretim materyalleri, öğrenme sürecinin zihinsel etkinliklerine yardımcı olan gereçler olup, görsel öğretim materyalleri, en genel anlamıyla sözel bilgilerin görsel resimlendirilmeleridir. Yalın (2008:92) ise öğretim materyallerini farklı araçlarla sunulan bilgiler, mesajlar ve malzemeler olarak tanımlamaktadır. Görsel sanatlar öğretiminde öğretim materyali kullanımının yararlarını Artut (2002:234) şu şekilde sıralamaktadır:

- .Sanat öğretimi daha etkili, canlı, açık ve zevkli bir hale getirilebilir.
- .İşlemler basitleştirilebilir ve sonuca daha çabuk ulaşılabilir.
- .Modeldeki ayrıntılar daha kolay anlaşılabilir, ilgi ve dikkat çekici hale gelebilir.

- .Öğrenme isteđi yaratabilir.
- .Estetik bilgi, görgü ve kültürün gelişiminde etkili olur.
- .Bir konunun açıklanmasında kolaylık sağlar.
- .Zamandan ve sözden kazanımlar elde edilir.
- .Tasarımlar üzerinde alternatifler yaratma olanağı sağlar.

Materyal kullanımının öğrenme üzerindeki bu etkilerinden yola çıkarak gerçekleştirilen bu araştırmanın amacı, “İlköğretim okulları görsel sanatlar öğretmenlerinin derslerinde kullandıkları öğretim teknolojileri ve materyalleri nelerdir?” sorusuna cevap aramak olarak belirlenmiştir. Bu yönüyle araştırma, ilköğretimde görsel sanatlar eğitimi teknoloji uygulamalarının incelenmesi, sorunların tespit edilmesi ve alınması gereken önlemler konusunda katkıda bulunması açısından önemli görülmektedir.

Yöntem

Bu çalışmada nitel araştırma “iç içe geçmiş tek durum deseni” kullanılmıştır. Bu desende, tek bir durum içinde birden fazla alt birime yönelme esastır (Yıldırım ve Şimşek, 2005:291). Araştırma kapsamında Bolu ili Merkez ilçesindeki ilköğretim okullarında görev yapmakta olan gönüllü on görsel sanatlar öğretmeni ile ön görüşmeler sonucunda ilk çalışma grubu oluşturulmuştur. Nitel araştırmanın gereği derinlemesine veri toplayabilmek amacıyla bu öğretmenlerden beşi çalışma grubuna alınmıştır. Çalışma grubunun oluşturulmasında amaçlı örneklem yöntemlerinden “ölçüt örnekleme” kullanılmıştır. Bu örnekleme iki temel ölçüt belirlenmiştir. Bunlar: öğretmenin çalıştığı okulda görsel sanatlar atölyesinin bulunması ve ilköğretim okullarında en az beş yıl deneyiminin olmasıdır.

Çalışma grubuna alınan öğretmenlerden biri yüksek lisans, diğerleri lisans mezunudur. Araştırma kapsamındaki öğretmenlerin ilköğretim okullarında çalışma süreleri yedi ile on iki yıl arasında değişmekte olup hiçbiri daha önceki dönemlerde hizmet öncesi ve hizmet içinde materyal tasarımına ilişkin eğitim almamıştır.

Araştırma verileri görsel sanatlar öğretmenleri ile yapılan yüz yüze görüşmeler yoluyla toplanmıştır. Veri toplama aracı olarak “yarı yapılandırılmış öğretmen görüşme formu” hazırlanmıştır. Araştırmada kullanılan görüşme formlarının hazırlanmasında; ilgili literatürün taranmasıyla elde edilen kuramsal bilgiler, bu konuda yapılan araştırmalarda kullanılan veri toplama araçları, yapılan pilot çalışmalar ve uzman görüşleri esas alınmıştır. Görüşme formları uygulanmadan önce pilot çalışma gruplarında deneyerek bazı sorular karmaşıklıktan kurtarılmış, kolay anlaşılır hale getirilerek, öğretmenlerin deneyimlerine göre yeniden düzenlenmiştir. Öğretmen görüşmeleri; DÖ ile 52 dakika, EÖ ile 77 dakika, HÖ ile 107 dakika, NÖ ile 56

dakika ve SÖ ile 47 dakika olmak üzere toplam 306 dakika sürmüştür. Görüşmelerde ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Görüşmelerde öğretmenlere on dört soru yöneltilmiş ve görüşmeler beş oturumda tamamlanmıştır.

Araştırma verilerin analizi “içerik analizi” tekniğiyle yapılmıştır. “İçerik analizi, toplanan verilerin önce kavramsallaştırılması, daha sonra da ortaya çıkan kavramlara göre mantıklı bir biçimde düzenlenmesi ve buna göre veriyi açıklayan temaların saptanmasını gerektirmektedir” (Yıldırım ve Şimşek, 2005:227). İçerik analizi İçerik analizinin yapılmasında N Vivo 7 paket bilgisayar programı kullanılmıştır. Verilerin kodlanması aşamasında, araştırmacı, elde ettiği bilgileri inceleyerek, belirli temalar altında organize ederek tanımlamaya çalışarak, kendi içinde anlamlı bir bütün oluşturan bu bölümlere, tanımlayıcı isimler ya da kodlar oluşturmuştur. Araştırmanın tüm verileri bu şekilde kodlandıktan sonra, bir kod listesi oluşturularak verilerin incelenmesinde ve organize edilmesinde anahtar liste olarak kullanılmıştır. Araştırmacıyla birlikte diğer kodlayıcılar da bu kod anahtarından yararlanmışlardır. Araştırmanın kodlama güvenilirliğini sağlamak açısından araştırmacının yanında bir alan uzmanı, bir eğitim programcısı kodlayıcı olarak katılmıştır. Kodlayıcılar arasında görüş birliğini sağlamak için; görüşme kayıtlarından ikisi tesadüfi örneklem olarak seçilmiş, sadece araştırmanın problem cümlesiyle kodlayıcılara verilmiştir. Kodlayıcılar ham verileri birbirinden bağımsız olarak kodlamışlar, I. kodlayıcı 36, II. kodlayıcı 32, III. kodlayıcı 33 kod bulmuştur. Bulunan kodlar benzeşen ve ayrışan kodlar olarak işaretlenmiştir. Miles ve Huberman (1994:64) benzeşen kodları “Görüş Birliği” ayrışan kodları ise “Görüş Ayrılığı” olarak adlandırmakta ve kodlayıcı güvenilirliği için Uzlaşma Yüzdesi = Görüş Birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı) * 100 formülünü önermektedir. Kodlayıcı güvenilirliği için aşağıdaki hesaplamalar yapılmıştır:

Tablo 1. Kodlama güvenilirliği çalışması I

I. Kodlama	Kod sayısı	I. ve II.	Kod sayısı	I. ve III.	Kod sayısı	II. ve III.	Ortalama uyum
Görüş birliği		26		24		25	
Görüş ayrılığı	36-32	12	36-33	10	33-32	9	% 70,6
Uyum		%68		%70,5		%73,5	

Tablo 1'de görüldüğü gibi I. ve II. kodlayıcı arasında %68, I. ve III. kodlayıcı arasında %70,5, II.ve III. kodlayıcılar arasında %73,5 lik uyum, üç kodlayıcı arasında yaklaşık %70,6 düzeyinde uyum bulunmuştur. Araştırma sorusunun sınırları ve buna bağlı olarak araştırmanın alt problemleri belirlenmediği için kodlayıcılar arasında alt düzeyde bir uyum sağlanmıştır.

Araştırmanın amacı ve araştırma problemi ile birlikte pilot görüşme kayıtlarından yine tesadüfî örnekleme başka iki öğretmene ait görüşme deşifreleri ilk kodlamanın sonuçları doğrultusunda yeni kodlamanın sınırları belirlenerek üç kodlayıcı tarafından kodlanmıştır. Tematik bir yaklaşımla yapılan kodlama sonunda I. kodlayıcı 33, II. kodlayıcı 32, III. kodlayıcı 35 kod bulmuştur.

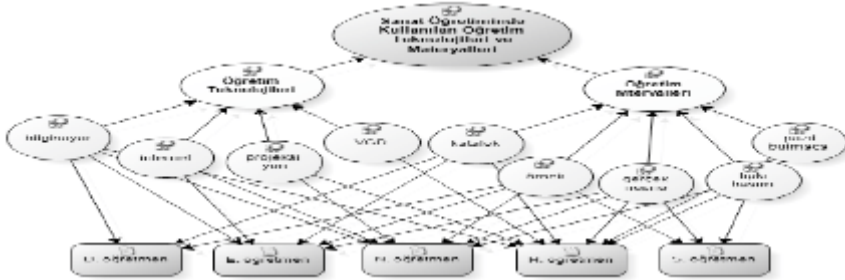
Tablo 2. Kodlama güvenilirliği çalışması II

II. Kodlama	Kod sayısı	I. ve II.	Kod sayısı	I. ve III.	Kod sayısı	II. ve III.	Ortalama uyum
Görüş birliği		31		31		29	
Görüş ayrılığı	33-32	2	33-35	4	32-35	6	%89
Uyum		%94		%89		%83	

Tablo 2'de görüldüğü gibi I. ve II. kodlayıcı arasında %94, I. ve III. kodlayıcı arasında %89, II.ve III. kodlayıcılar arasında %83 lük uyum, üç kodlayıcı arasında yaklaşık %89 düzeyinde uyum bulunmuştur. Nitel veri analizinde kodlayıcılar arasındaki uyum düzeyi, kodlama güvenilirliğinin göstergesi olarak değerlendirildiğinde kodlayıcılar arasında yüksek düzeyde görüş birliği olduğu şeklinde yorumlanmış ve uygulamanın diğer sonuçları da benzer çalışmalar yapılarak kodlanmıştır.

Bulgular

Araştırmanın amacı ile ilişkili temaların açıklandığı ve bulguların belirli bir bütünlük içinde yansıtılmaya çalışıldığı bu aşamada görüşme kayıtlarının irdelenmesi sonucunda elde edilen veriler; öğretim teknolojileri ve öğretim materyalleri olmak üzere iki tema altında toplanmıştır.



Şekil 1. Görsel Sanatlar Öğretmenlerinin Kullandıkları Öğretim Teknolojileri ve Materyalleri

Şekil 1'de görüldüğü gibi görsel sanatlar derslerinde, bilgisayar, internet, projeksiyon, VCD gibi öğretim teknolojileriyle, sanatçı katalogları, örnekler, gerçek nesnelere, tıpkıbasımlar (röprodüksiyon), pazıl/bulmacalar gibi öğretim materyallerinden yararlanılmaktadır.

Tablo 3. Görsel Sanatlar Öğretmenlerinin Kullandıkları Öğretim Teknolojileri ve Materyallerine İlişkin Bulgular

Tree Nodes /Temalar	Free Nodes /Kodlar	D.Ö.	E.Ö.	H.Ö.	N.Ö.	S.Ö.	Refer.	%	%
Öğretim Teknolojileri	Bilgisayar	1	1	1	1	0	4	10	45,4
	İnternet	0	1	0	1	0	2	5	22,7
	Projeksiyon	0	0	1	1	0	2	5	22,7
	VCD	0	0	1	0	0	1	2	9,1
	<i>Referances</i>	1	2	3	3	0	9	22	100
Öğretim Materyalleri	Örnek	3	1	0	2	6	12	30	38,5
	Gerçek nesne	0	1	2	1	4	8	20	25,6
	Tıpkıbasım	0	0	1	3	3	7	17,5	22,5
	Katalog	1	2	1	0	0	4	10	12,8
	Pazıl bulmaca	0	0	1	0	0	1	2,5	3,2
	<i>Referances</i>	4	4	5	6	13	32	78	100
Toplam		5	6	8	9	13	41	100	

Tablo 3'de görüldüğü gibi görsel sanatlar öğretmenlerinin derslerinde kullandıkları öğretim teknolojileri ve materyalleri; % 22'si öğretim teknolojileri, % 78'i öğretim materyalleri olmak üzere iki temada toplanmıştır. Bu iki temanın bulguları ve yorumları aşağıda sunulmuştur:

Öğretim Teknolojileri

Öğretim teknolojilerinden yararlanan görsel sanatlar öğretmenlerinin yaklaşık %45,4'ünün bilgisayar, %22,7'sinin internet, %22,7'sinin projeksiyon ve %9,1'inin VCD kullandıkları bulunmuştur. Araştırma kapsamındaki dört görsel sanatlar öğretmeninden bilgisayarla ilgili veri alınmıştır. Bu öğretmenlerin görüşlerini yansıtan alıntılardan örnekler aşağıda görülmektedir:

<Documents\HÖ >- § 1 Reference Coded [0,66% Coverage] Reference 1 - 0,66% Coverage: Atölyemdeki bilgisayarı sürekli kullanıyoruz.

<Documents\DÖ >- § 1 Reference Coded [3,02% Coverage] Reference 1 - 3,02% Coverage: Derslerimizle ilgili başka materyaller olmadığı için bilgisayarlardan çok yararlanıyoruz. Özellikle grafiksel çalışmalar için örnek gösterirken ya da öğrencilere sanatçı örnekleri gösterirken bilgisayarı kullanıyoruz.

Yukarıdaki ifade de görüldüğü gibi DÖ başka materyaller olmadığı için grafiksel çalışmalar ve sanatçı örneklerini göstermede bilgisayarı kullandıklarını ifade ederek materyal yetersizliği koduna vurgu yapmaktadır.

<Documents\NÖ>- § 1 Reference Coded [0,87% Coverage] Reference 1 - 0,87% Coverage: *Resim atölyesi hariç bütün sınıflarda bilgisayar var ve hepsinde de internet bağlantısı var. Öğrenciler araştırmalarını çok rahat yapabiliyorlar. Tepegöz var ama çok fazla kullanılmıyor.*

Projeksiyon kodu ile ilgili olarak HÖ ve NÖ'den veri elde edilmiştir. Diğer üç öğretmen ise bu kod ile ilgili görüş bildirmemişlerdir. HÖ bilgisayarı ve projeksiyonu sanatçı örneklerini ve örnek çalışmaları incelemek için kullandığını aşağıdaki alıntıda ifade etmektedir:

<Documents\HÖ>- § 1 Reference Coded [0,66% Coverage] Reference 1 - 0,66% Coverage: *Atölyemizdeki bilgisayarı ve okulun projeksiyonunu sanatçı CD'lerini izlemek için kullanabiliyoruz.*

<Documents\HÖ > - § 1 Reference Coded [0,66% Coverage] Reference 1 - 0,66% Coverage: *Atölyemdeki bilgisayarı sürekli kullanıyoruz. İhtiyaç duyduğumuzda ortak kullandığımız projeksiyondan yararlanabiliyoruz....*

VCD ile ilgili olarak yalnızca HÖ'den veri alınmıştır. Öğretmenin bu ifadesinden görsel sanatlar öğretimi alanında VCD vb. öğretim teknolojilerinin kullanımının yaygın olmadığı görülmektedir. HÖ atölyesinde bilgisayardan CD'ye kadar birçok teknolojik donanıma sahip olduğunu ve bu konuda kendini şanslı gördüğünü teknolojik donanım, teknolojik yetersizlik kodları kapsamında da ifade etmektedir. Öğretmenin ifadesi aşağıda sunulmuştur:

<Documents\HÖ>- § 1 Reference Coded [0,90% Coverage] Reference 1 - 0,90% Coverage: *Atölyemde bilgisayar var. Projeksiyon olarak da sürekli bir projeksiyon yok. Ama istediğim zaman alabileceğim bir projeksiyon makinesi var. Tepegöz var. Televizyon ve VCD var. Aynı zamanda müzik çalabileceğim bir kasetçalar da var. Bu konuda şanslıyım.*

Yukarıdaki açıklamalardan görsel sanatlar derslerinde bu teknolojilerin kullanımının yaygınlaşılmaktadır. Bu bulgular görsel sanatlar alanında teknolojik donanım yetersizliği olduğunu gözler önüne sermektedir.

Öğretim Materyalleri

Görsel sanatlar öğretmenlerinin öğretim materyalleri olarak %38,5'lik bir oranla örnek çalışmaları, %25,6'lık bir oranda gerçek nesnelere, %22,5'lik bir oranda tıpkıbasımları %12,8'lik oranında sanatçı katalogları ve %3,2 oranında pazıl ve bulmacaları kullandıkları tespit edilmiştir. Öğretmenlerin kullandıkları öğretim materyallerinden örnek çalışmalar kodu ile ilgili olarak dört öğretmenden çok sayıda veri alınırken, bir öğretmen bu konuda görüş bildirmemiştir. Örnek çalışmalar kodu ile ilgili olarak DÖ ve SÖ'ün kullandıkları ifadeler aşağıda yer almaktadır:

<Documents\DÖ> - § 3 References Coded [5,92% Coverage Reference 3 - 1,01% Coverage: Örnek çalışmaları ve resimleri çok kullanıyoruz....

<Documents\DÖ> - § 1 Reference Coded [1,98% Coverage] Reference 1 - 1,98% Coverage Öğrenciyken yaptığım çalışmaları kullanıyorum. İnternette yararlanıyorum. Kaynak kitap ve dergilerimiz var.

<Documents\S. öğretmen>- § 6 References Coded [5,31% Coverage] Reference 3 - 0,59% Coverage: Sadece kompozisyon örnekleri gösteriyorum. Daha önceden yapılmış çalışmalar bunlar. Reference 4 - 0,63% Coverage: Elimde bazı sanat kitaplarım var kullanabileceğim. Bunun yanında kendi çalışmalarımı ya da daha önceki yıllarda yapılmış olan öğrenci çalışmalarını da gösteriyorum.

Yukarıdaki açıklamalarda ve özellikle SÖ'ün ifadesinde de görüldüğü gibi görsel sanatlar öğretmenleri kendi yaptıkları çalışmalardan ve öğrenci çalışmalarından oluşan örnek çalışmaları, öğretim materyali olarak kullanmaktadır. Araştırma kapsamındaki üç görsel sanatlar öğretmeni tıpkıbasımlar kodu ile ilgili ifadeler kullanmışlardır. İlgili öğretmenlerin bazı açıklamaları aşağıda yer almaktadır:

<Documents\SÖ >- § 3 References Coded [1,66% Coverage Reference 2 - 0,40% Coverage: Sanat akımlarını öğretmek için röprodüksiyon çalışmalarını çok kullanıyorum.

<Documents\NÖ> - § 3 References Coded [3,27% Coverage] Reference 2 - 1,20% Coverage: Bilgisayarı ve projeksiyonu da kullanarak röprodüksiyon örneklerini inceleyebiliyoruz.

Açıklamalarda ifade edildiği gibi öğretmenlerin derslerinde

tıpkıbasımlardan oldukça sık yararlandıkları görülmektedir. Görsel sanatlar öğretmenlerinden üçü sanatçı kataloglarını öğretim materyali olarak kullandıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin ifadelerinin kanıtı olan alıntılar aşağıda sunulmuştur:

<Documents\DÖ> - § 3 References Coded [5,92% Coverage Reference 3 - 1,01% Coverage:...

Sanatçıları ve sanat eserlerini tanıtan kataloglarım var.

<Documents\NÖ- § 2 References Coded [4,29% Coverage] Reference 1 - 2,38% Coverage: Sanatçıları

ve sanat eserlerini tanıtan katalogları örnek olarak kullanıyoruz.

<Documents\DÖ>- § 1 Reference Coded [1,01% Coverage: Sanatçı kataloglarım var.

<Documents\EÖ> - § 2 References Coded [3,02% Coverage] Reference 1 - 2,44% Coverage: Sanat

konularını öğretirken gösterebilmek amacıyla kataloglar götürüyorum sınıfa. İşte onları inceliyorlar.

Bunların dışında yeterli materyalimiz yok açıkçası.

Ulaşılan bu bulgular doğrultusunda görsel sanatlar öğretmenlerinin katalogları derslerinde öğretim materyali olarak sıklıkla kullandıkları söylenebilir. EÖ yukarıda görüldüğü gibi “*bu materyallerin dışında yeterli materyallerimiz yok açıkçası*” ifadesi ile de materyal yetersizliği koduna da gönderme yapmaktadır. Pazıl ve bulmacalarla ilgili olarak görsel sanatlar öğretmenlerinden yalnızca HÖ'den veri alınmıştır:

<Documents\HÖ> - § 1 Reference Coded [1,65% Coverage] Reference 1 - 1,65% Coverage:

Röprodüksiyonlardan yola çıkarak bazı çalışmalar yaptırıyorum. Örneğin röprodüksiyonun bir parçasını koyuyorum. Kalan parçalarını kendileri tamamlamaya çalışıyorlar. Pazıl gibi yani. Sonra bulmacalar hazırlıyorum. Bazen bu bulmacayı hazırlama görevini öğrencilere veriyorum. Ellerine verdiğim cevaplara göre bulmacayı oluşturmalarını istiyorum.

Yukarıdaki alıntıda belirtildiği gibi; öğretmenin bir tıpkıbasımın bir bölümünden hareketle tasarım yaptırdığı, öğrencilerine kavramları pekiştirme amaçlı bulmaca çalışmaları yaptırdığı bulunmasına rağmen bulmacaların öğretmenlerce yaygın olarak kullanılmayan öğretim materyalleri olduğu söylenebilir. Görsel sanatlar öğretmenlerinin sanatçı katalogları, tıpkıbasımları, örnek çalışmaları, pazıl ve bulmacaları vb. öğretim materyali olarak kullanmalarının yanı sıra gerçek nesne ve objeleri de materyal olarak

sıklıkla kullandıkları görülmektedir. Araştırma kapsamında yer alan dört öğretmenden gerçek nesnelere kodu ile ilgili veri alınırken bir öğretmen bu kod ile ilgili herhangi bir görüş sunmamıştır. Gerçek nesne ve objeleri öğretim materyali olarak derslerinde kullandıklarını dile getiren öğretmenlerin ifadelerinden alıntılar aşağıda sıralanmaktadır:

<Documents\HÖ - § 2 References Coded [6,73% Coverage] Reference 1 - 1,48% Coverage: ... Fen laboratuvarından ışık konusunda, renk konusunda kullanabileceğim prizma, maket vb. malzemeleri alabiliyorum. Bunun yanında öğrencilerin kendilerinden yararlanıyorum. Örneğin "hareket" konusu için öğrencilere drama yaptırıyorum. Oran orantıyı anlatmak için okul bahçesinden yararlanıyorum. Bahçedeki bir ağaç, bir insan, bir ev görebildikleri her bir gerçek nesne ya da obje ders materyalim olabiliyor.

<Documents\SÖ> - § 4 References Coded [2,40% Coverage] Reference 2 - 0,30% Coverage: "Hareket" konusunu öğretmek için hareketli nesnelere örnek veriyorum. Çevremden örnekler veriyorum. Öğrencilerin kendilerini de model olarak kullanıyorum. **Reference 3 - 0,37% Coverage:** ... "heykel" konusunda zaten her şey üç boyutlu olduğu için çevremdeki nesnelere elime alarak gösteriyorum.

<Documents\DÖ>- § 3 References Coded [5,92% Coverage] Reference 1 - 3,02% Coverage: Doğadan ve çevremizden yararlanıyoruz. Burada çocuklar doğanın içindeler ve çevreyi de çok iyi tanıyorlar...

<Documents\SÖ> - § 5 References Coded [3,18% Coverage] Reference 1 - 0,78% Coverage: Çocuk diyelim ki tarlada çalışan birini çizmek istiyor. "Hocam çizemiyorum" diyor. "Al oradan bir süpürge ve çapa gibi kullan onu" diyorum bir başka öğrenciye. Bu öğrencinin hareketlerini inceleyiyorum ve sonra da çizmelerini istiyorum.

Yukarıdaki alıntıda görüldüğü gibi öğretmenler derslerinde prizma, maket, vb nesnelere öğretim materyali olarak kullanılmaktadırlar. Öğretmenlerin "...bunun yanında öğrencilerin kendilerinden yararlanıyorum", "...öğrencilerin kendilerini de model olarak kullanıyorum...." şeklindeki ifadeleri her türlü gerçek nesnelere yararlandıkları şeklinde yorumlanabilir.

Öğretmenlerden bazıları materyal geliştirdikleri yönünde ifadeler kullanmışlardır. Aşağıdaki alıntılarda da görüldüğü gibi öğretmenler el işi kâğıtları ya da atık malzemelerden materyaller, modeller, maketler ya da renk çemberleri gibi öğretim materyalleri hazırladıkları şeklindeki ifadeleri ile sınırlı nitelikte öğretim materyalleri hazırlayabildiklerini belirtmektedirler.

<Documents\DÖ>- § 1 Reference Coded [2,75% Coverage] Reference 1 - 2,75% Coverage: ...el işi kâğıtları ya da atık malzemelerden çocukların anlayabileceği tarzda materyaller yapıyoruz. Örneğin telden iskelet modeli yapıyoruz. Renkli kâğıtlarla renk çemberi yapıyoruz...

<Documents\HÖ> - § 1 Reference Coded [5,51% Coverage] Reference 1 - 3,51% Coverage: Dersimiz ile ilgili olarak bazen maketler hazırlıyoruz. Farklı aşamalarda nasıl yapıldıkları ile ilgili görsel çizimler yapıyorum. Özellikle “üç boyutlu biçimlendirme” ünitesinde obje tasarımı yaparken kullanılacak kâğıdın değişik katlama biçimlerini gösteren tüm aşamalarını çizmek zorunda kalıyorum. Yine kâğıt ve atık malzemelerden hayvan figürleri yaptığımızda ise farklı birkaç tane tasarım yapıp panoya asarak öğrencilerin de ayısını yapmalarını istiyorum.

<Documents\EÖ>- § 1 Reference Coded [2,44% Coverage] Reference 1 - 2,44% Coverage: Sanatsal ilkelere ilgili bilgileri materyallerimiz olmadığı için sözel olarak anlatmak zorunda kalıyorum. Daha iyi anlamaları ve dikkatlerini çekebilmek için bir resmin üzerinde burada mesela bir ritim vardır, burada armoni vardır, burada birlik vardır şeklinde çok da fazla ayrıntıya girmeden anlatıyorum.

NÖ de materyal olarak ders anında yanında olan ya da etrafında gördüğü materyalleri örnek verdiğini, ama bu materyalleri bulurken dahi zorlandığını ifade ederek öğretmenlere hazır materyallerin verilmesinin onlar için kolaylık sağlayacağını belirtmektedir:

<Documents\NÖ > - § 1 Reference Coded [4,12% Coverage] Reference 1 - 3,12% Coverage: Ders anında yanımızda bulduğumuz eşyaları materyal olarak kullanıyoruz. Kendi eşyalarımızdan etrafımızda gördüğümüz nesnelere örneklemeler yapıyoruz. Çevrelerinde yer alan şeylerden örnekler vermek biraz

iş i kolaylaştırıyor...

<Documents\HÖ> - § 2 References Coded [3,15% Coverage]Reference 2 - 0,35% Coverage:... *dengeyi kavramalarının biraz zorlayıcı olacağını düşünüyorum. Önce uygulamalar, daha sonra resimlerden dengeyle ilgili birkaç şey göstererek geçiriyorum bu konuyu.*

<Documents\HÖ> - § 2 References Coded [3,15% Coverage]Reference 1 - 2,81% Coverage: *Müze ziyareti yapmadan okulda bu konuyu çalışmamız gerektiğinde de bana çok fazla iş düşüyor. Çünkü ilgili materyallerin hepsinin örneklerini çektirmek ve öğrencilere dağıtmak zorunda kalıyorum. Bu beni hem maddi yönden hem de zaman açısından çok zorluyor.*

Genel olarak yukarıdaki alıntılar görsel sanatlar öğretmenlerinin derslerinde prizma, maket, vb her türlü gerçek nesneden yararlandıklarını ortaya koymaktadır. NÖ materyal olarak ders anında yanında olan ya da etrafında gördüğü materyalleri örnek verdiğini ifade ederken bu materyalleri bulurken dahi zorlandığını dile getirmekte ve öğretmenlere hazır materyallerin verilmesinin onlar için kolaylık sağlayacağını belirtmektedir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Araştırma bulguları, görsel sanatlar öğretmenlerinin derslerinde kullandıkları öğretim teknolojileri ve materyallerinin; %22'si öğretim teknolojileri, %78'i öğretim materyalleri olmak üzere iki temada toplandığını göstermiştir. Öğretim teknolojilerinden yararlanan görsel sanatlar öğretmenlerinin yaklaşık % 45,4'ünün bilgisayar, % 22,7'sinin internet, % 22,7'sinin projeksiyon ve % 9,1'inin VCD kullandıkları tespit edilmiştir. Görsel sanatlar öğretmenlerinin öğretim materyalleri olarak %38,5'lik bir oranla örnek çalışmaları, %25,6'lık bir oranda gerçek nesnelere, %22,5'lik bir oranda tıpkıbasımları %12,8'lik oranında sanatçı katalogları ve %3,2 oranında pazıl ve bulmacaları kullandıkları belirlenmiştir. Demiralp'in (2007:375) yaptığı benzer bir çalışmada coğrafya öğretiminde kullanılan araç-gereç ve materyalleri genel olarak; ders kitapları, haritalar, küreler, modeller, tablo ve grafikler, fotoğraflar, dergiler, CD ve kasetler televizyon programları, slaytlar, müzik gibi görsel işitsel materyaller, sanat eserleri, doğal kaynaklar, çeşitli maketler, çalışma kâğıtları vb. olarak sıralanmaktadır.

Görsel sanatlar öğretmenlerinin başka materyaller olmadığı için grafiksel çalışmalar ve sanatçı örneklerini göstermede bilgisayarı kullandıkları yönündeki ifadeleri materyal yetersizliği koduna vurgu yapmaktadır. HÖ projeksiyonu da bilgisayar gibi sanatçı örneklerini ve örnek çalışmaları

incelemek için kullandığını ifade etmiştir. Tepecik ve Tuna'ya (2003:4) göre sanat eğitimi içerisinde bilgisayarların; öğrencinin el becerisini kaybettirmeyecek düzeyde, görsel ilgi ve ilişkilerin keşfedilmesi açısından ve onların sanatsal cesaretlerini arttırıcı faydalı bir araç olarak kullanılması gerekmektedir. NÖ'in aşağıdaki *“resim atölyesi hariç bütün sınıflardan bilgisayar var ve hepsinde de internet bağlantısı var”* şeklindeki ifadesi bilgisayar ve internet donanımına olanak tanınması bakımından sevindirici olmaktadır. Tepecik ve Tuna (2001:12) *“bilgiye hızlı ve kolay ulaşma olanağı veren internet de görsel sanatlar eğitimine katkı sağlayabilmektedir”* şeklindeki ifadeleri ile bu görüşü desteklemektedirler.

VCD ile ilgili olarak yalnızca HÖ'den veri alınmıştır. Öğretmenin bu ifadesinden görsel sanatlar öğretimi alanında VCD vb. öğretim teknolojilerinin kullanımının yaygın olmadığı görülmektedir. Benzer bir araştırma olarak Cabbar'ın (1995) yaptığı bir çalışmanın sonucunda okulların çoğunda eğitim teknolojisi araç-gereçlerinin bulunmadığı, öğretmenlerin çoğunun derslerinde araç-gereç olarak kullanım sıklığı sırasına göre yazı tahtası, düz resimler ve levhaları kullandıkları, diğer görsel-işitsel araçları ise hemen hemen hiç kullanmadıkları tespit edilmiştir.

Görsel sanatlar öğretmenleri kendi yaptıkları çalışmalardan ve öğrenci çalışmalarından oluşan örnek çalışmaları, öğretim materyali olarak kullanmaktadırlar. Açıklamalarda ifade edildiği gibi öğretmenlerin derslerinde tıpkıbasımlardan yararlandıkları görülmektedir. Görsel sanatlar öğretmenlerinden üçü sanatçı kataloglarını öğretim materyali olarak kullandıklarını belirtmişlerdir. Ulaşılan bu bulgular doğrultusunda görsel sanatlar öğretmenlerinin katalogları derslerinde öğretim materyali olarak sıklıkla kullandıkları söylenebilir. EÖ *“bu materyallerin dışında yeterli materyallerimiz yok açıkçası”* ifadesi ile de materyal yetersizliğini ortaya koymaktadır. Pazıl ve bulmacalarla ilgili olarak yalnızca bir öğretmenin kullandığı yönündeki bulguda öğretim materyali olarak çok tercih edilmediklerini göstermektedir.

Çevremizde öğretme-öğrenme amaçlı kullanabileceğimiz sayısız nesne bulunmaktadır. Gerçek eşyalar, öğrencilere somut ve kalıcı öğrenmeler sağlar; öğrenilenlerin genellenmesini kolaylaştırır ve her bireyin, kendi yeteneği ölçüsünde bireysel olarak eğitim görmesine yardım eder (Yalın, 2008:123). Bu çalışmada da görsel sanatlar öğretmenlerinin gerçek nesne ve objeleri de materyal olarak sıklıkla kullandıkları görülmektedir. Görsel sanatlar öğretmenlerinin kullandıkları gerçek nesne ve objeler olarak prizma, maket, vb nesnelere sıralanmaktadır. Öğretmenlerin *“...bunun yanında öğrencilerin kendilerinden yararlanıyorum”*, *“...öğrencilerin kendilerini de model olarak kullanıyorum...”* şeklindeki ifadeleri her türlü gerçek nesnelere

yararlandıkları şeklinde yorumlanabilir. NÖ de materyal olarak ders anında yanında olan ya da etrafında gördüğü materyalleri örnek verdiğini, ama bu materyalleri bulurken dahi zorlandığını ifade ederek öğretmenlere hazır materyallerin verilmesinin onlar için kolaylık sağlayacağını belirtmektedir. Yaşar'a (2004:7) göre gerçek nesnelere, sürekli sınıf içinde bulundurulabileceği gibi, öğrenciler tarafından da sınıfa getirilebilir. Gerçek eşyaların hepsini sınıfa getirmek mümkün olmadığından bunların yerine modelleri getirmek zorunlu görünmektedir. Yapararak ve yaşayarak öğrenme sürecine öğrencilerin katılımı açısından modellerin ve maketlerin öğrenciler tarafından hazırlanmasının istenmesi çok olumlu bir yaklaşımdır. Öğretmenin konuyla ilgili hedef davranışları gerçek eşyalar ve basit modellerle verme yoluna gitmesi istendik davranışların kazandırılmasını kolaylaştırdığı gibi kalıcılık da sağlamaktadır.

Öğretmenler derslerinde var olan materyalleri kullanabilmeli gerekirse bu materyalleri geliştirebilmeli ya da yeni bir materyal tasarlayabilmelidir (Çalışkan, 2003:45, akt. Gökçe, 2009:22). Öğretmenlerden bazıları materyal geliştirdikleri yönünde ifadeler kullanmışlardır. Öğretmenler el işi kâğıtları ya da atık malzemelerden modeller, maketler ya da renk çemberleri gibi öğretim materyalleri hazırladıkları şeklindeki ifadeleri ile sınırlı nitelikte öğretim materyalleri hazırlayabildiklerini belirtmektedirler. Karamustafaoğlu'nun (2006:98) yaptığı benzer bir araştırmanın gözlem bulgularında öğretmenlerin değerlendirme materyali, çalışma yaprağı, kavram haritası gibi materyaller hakkında yeterince bilgi sahibi olmadıkları şeklindeki bulgularıyla zıtlık göstermektedir.

Araştırma sonuçlarından hareketle; 1. Tüm ilköğretim kurumlarının çağdaş teknolojilerle donanımlı görsel sanatlar atölyelerine kavuşturulması, 2. Milli Eğitim Bakanlığı-Üniversite işbirliğiyle görsel sanatlar öğretmenleri için, görsel sanatlar ve öğretim materyali tasarımı alanında uzmanlar tarafından düzenli hizmet içi eğitim kurs ve seminerleri düzenlenmesi, 3. Görsel sanatlar programları geliştirilirken öğretim teknolojileri ve materyallerine de yer verilmesi ve oluşturulan paket materyallerin programla birlikte öğretmenlere ulaştırılması, 4. Geliştirilen öğretim materyallerinin oyun odaklı nitelikte olması yönünde çalışmaların yapılması önerilmektedir.

Kaynaklar

- Artut, K. (2002). Sanat eğitimi kuramları ve yöntemleri: eğitim fakülteleri ve ilköğretim öğretmenleri için. Anı Yayıncılık.
- Cabbar, G. S. (1995). İzmir İli orta dereceli okullarda teknoloji uygulamaları. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Çilenti, K. (1992). Eğitim teknolojisi ve öğretim. Ankara: Kadiođlu Matbaası.
- Demiralp, N. (2007, Mart). Coğrafya eğitiminde materyaller ve 2005 coğrafya dersi öğretim programı. Kastamonu Eğitim Fakültesi Dergisi, 15(1), 373-384.
- Gökbulut, N. (2002, 8-10 Mayıs). Görsel sanatlar ve kavram öğretimi: Sanat Eğitimi Sempozyumu. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- Gökçe, N. (2009, Temmuz). Genel fiziki coğrafya dersinde öğretim materyali hazırlama projesi. Marmara Coğrafya Dergisi, (20), 20-41.
- İlhan, Çakır A. (2004). İlköğretim resim-iş dersinin ilköğretim müfettişleri tarafından değerlendirilmesi. Milli Eğitim Dergisi, 161, 1-7.
- Karamustafaoğlu, O. (2006). Fen ve teknoloji öğretmenlerinin öğretim materyallerini kullanma düzeyleri: Amasya İli örneği. Amasya Üniversitesi, Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi, 1(1), 90-101.
- Kılıç, R. (1997). Görsel öğretim materyalleri tasarım ilkeleri. Milli Eğitim Dergisi, (136), 74.
- Mamur Yılmaz, E. (2014). Görsel sanatlar öğretmen adaylarının ilköğretim okulları öğrencilerine sanatsal düzenleme ilkelerinin öğretimine yönelik öğretim materyali tasarım süreçleri. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Resim-İş Öğretmenliği Bilim Dalı, Ankara.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). Qualitative data analysis. (2nd ed.). Thousand .
- Tepecik, A. ve Tuna, S. (2001). Plastik sanatlar eğitiminde bir araç olarak bilgisayar kullanımını. Çağdaş Eğitim, 26(277),8-12.
- Yalın, İ. H. (2008). Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme. (genişletilmiş 20. Baskı). Ankara: Nobel Yayınları.
- Yaşar, O. (Yaz, 2004). İlköğretim sosyal bilgiler derslerinde görsel materyal kullanımı ile coğrafya konularının eğitim ve öğretimi. Milli Eğitim Dergisi, 163.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. (5.Basım) Ankara: Seçkin Yayıncılık.